

Inkluzív nevelés

Sérülésspecifikus eszköztár a pszichés fejlődés zavaraival küzdő gyermekek, tanulók együttneveléséhez

Írta

Csákvári Judit

Darvasi Lászlóné

Demeter Gáborné

SULINOVA

Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság
Budapest, 2008

Készült a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 2.1 intézkedés Hát-
rányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben központi program-
jának „B” komponense (Sajátos nevelési igényű gyerekek együttnevelése) keretében.

Szakmai vezető
KAPCSÁNÉ NÉMETHI JÚLIA

Munkacsoport-vezető
LOCSMÁNDI ALAJOS

Témavezető
VARGÁNÉ MEZŐ LILLA

Lektorálta
NAGYNÉ DR. RÉZ ILONA

© Csákvári Judit szerző, 2008
© Darvasi Lászlóné, 2008
© Demeter Gáborné, 2008
© Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, 2008

A kiadvány ingyenes, kizárólag zárt körben oktatási céllal használható, kereskedelmi forgalomba
nem hozható. A felhasználás a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

Kiadja az Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság
Felelős kiadó: Kerekes Gábor ügyvezető igazgató
1134 Budapest, Váci út 37.
Telefon: (06-1) 477-3100, fax: (06-1) 477-3136
E-mail: info@educatio.hu
Adatbank: www.sulinovadatbank.hu

Tartalom

1. A csoport fő jellemzői	4
1.1 Az iskolai teljesítmény specifikus fejlődési rendellenességei	5
1.1.1 Az olvasás zavara – Diszlexia	5
1.1.2 Az írás zavara – Diszgráfia	5
1.1.3 Az aritmetikai készségek zavara – Diszkalkulia	6
1.2 A motoros funkció specifikus fejlődési rendellenességei	6
1.3 A szocializáció jellegzetesen gyermek- és serdülőkorban kezdődő zavarai	6
1.3.1 Mutizmus	6
1.4 A viselkedés és az érzelmi-hangulati élet zavarai	7
1.4.1 Kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar	7
1.4.2 Magatartászavarok	7
2. Az eszközökről	8
2.1 Az eszköz kiválasztásának szempontjai	8
2.2 Az útmutató szerkezete, használata	8
2.3 Ajánlások a felhasználó pedagógus/szülő részére	9
3. Katalógus	10
3.1 Berendezési tárgyak	10
3.2 Tankönyvek, tanulási segédletek	10
3.2.1 Preventív célú feladatlapok, mesetankönyvek	10
3.2.2 Tankönyvek	12
3.2.3 Tanulási segédletek	13
3.3 Gyermekkönyvek	16
3.4 Szoftverek	17
3.5 Fejlesztőjátékok	22
3.5.1 Nagymozgások	22
3.5.2 Testséma és téri tájékozódás	25
3.5.3 Stimuláció	26
3.5.4 Észlelés, figyelem, emlékezet	27
3.5.5 Finommotorika, vizuomotoros koordináció	30
3.5.6 Hangszerek, hangkazetták, CD-k	31
3.5.7 Bábok	33
3.6 Elektronikus eszközök	34
3.7 Terápiák eszközei	34
4. Kulcsszavak	38

„Az teszi széppé a sivatagot, hogy valahol egy kutat rejt...”
(Saint-Exupéry)

1. A csoport fő jellemzői

A pszichés fejlődés zavara nem egységes diagnózis Többféle, egymástól igen eltérő probléma gyűjtőneve, amely problémák eredetüket és következményeiket tekintve is különbözőek. Természetes tehát, hogy gyógypedagógiai, pszichológiai gondozásuk, fejlesztésük más-más eljárást és eszközt igényel. Ebben a kiadványban arra vállalkozunk, hogy összegyűjtsük, és röviden bemutassuk azon eszközök körét, amelyek – a terápiás és osztálytermi munkában egyaránt – a sajátos nevelési igényű (továbbiakban: SNI) gyermek minél sikeresebb integrációját teszik lehetővé, ezzel is hozzájárulva a rehabilitáció/rehabilitáció legfontosabb céljához, a gyermek személyiségének harmonikus fejlődéséhez.

A pszichés fejlődés zavarai miatt a nevelési-tanulási folyamatban tartós és súlyos akadályozottság sajátos nevelési igényként történő értelmezése a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény elmúlt időszakban történő módosításaival átalakult. A jogszabály könyvünk kéziratának lezárása és nyomdai előkészítése közben következett be.

A változások ellenére a kézirat szövegén nem változtattunk, tekintettel arra, hogy az új rendszer működéséről jelenleg még nincsenek tapasztalataink; továbbá, hogy szeretnénk, ha e hiánypótló kiadvány mihamarabb az integráló pedagógusok kezébe kerülhessen.

Úgy véljük, hogy munkánk az új keretek között is releváns, használható tudást tartalmaz, és Ön ebben a formában is haszonnal tudja forgatni együttnevelő munkája során.

A változások lényege röviden: a hatályos jogszabály 121. §-a 29. pontja szerint: *sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a gyermek, tanuló, aki [...]*

a) testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd,

b) a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd. [Ez utóbbi kategóriába tartoznak a diszlexiás, diszkalkuliás, diszgráfias gyermekek (a szerk.)]

A jogszabály elrendelte a – korábbi fogalommal – pszichés fejlődés zavarai miatt a nevelési-tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozottnak diagnosztizált gyermekek felülvizsgálatát. „...a szakértői és rehabilitációs bizottság azt vizsgálja, hogy az említett körbe tartozó gyermekek, tanulók küzdenek-e a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével vagy sem. Amennyiben igen, az visszavezethető-e organikus okokra vagy sem. E vizsgálatokat 2007. december 31-ig kell lebonyolítani a szakértői és rehabilitációs bizottságoknak, majd ezt követően 2008. március 15-ig kell azoknak a gyermekeknek, tanulóknak az iratait megküldeni a nevelési tanácsadó részére, akik a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okokra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzdenek. Függetlenül attól, hogy a pszichés fejlődési zavarai miatt sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló a felülvizsgálatot követően kikerül-e a sajátos nevelési igényűek köréből, 2008. augusztus 31-ig a juttatások és a költségvetési támogatások szempontjából e körbe tartozónak kell tekinteni.” (Forrás: OKM tanévkezdő kiadvány, www.okm.gov.hu)

A jogszabály használja a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló fogalmát.

„A nevelési tanácsadás feladata annak megállapítása, hogy a gyermek, a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, ennek alapján szakvélemény készítése, valamint a gyermek fejlesztő foglalkoztatása a pedagógus és a szülő bevonásával.”

Foglalkoznunk kell tehát az iskolai készségek zavarait, a viselkedés és az érzelmi élet zavarait segítő különféle eszközökkel, legyenek azok modern elektronikai, számítástechnikai eszközök, tantermi berendezések, speciális taneszközök vagy valamely régről ismert játék újszerű felhasználása.

Módszer- és eszközválasztás terén a csoport nem kezelhető egységes szempontok szerint, hiszen az egyes problémátípusok eltérő szükségleteket takarnak. A többnyire ép intellektusú, de pszichés fejlődésében eltérő fejlődésmentű gyermek fokozott mértékben éli át másságát, korlátait. Amennyiben nap mint nap – szándéka ellenére – nem tud megfelelni az iskolai elvárásoknak (teljesítmény, viselkedés, kitartás, terhelhetőség, normatartás terén), rendszeresen kudarchelyzetekkel találkozik, bizonytalansága és motiválatlansága erősödik. Frusztráltságát másodlagos tünetekkel kompenzálja (bohóckodás, neurotikus tünetek, esetleg indulatosság stb.), amellyel izoláltságát tovább mélyíti a közösségben. A következőkben bemutatásra kerülő eszközök olyan – a gyermek számára is elfogadható – játékos feladathelyzeteken keresztül segítik a tanítási-tanulási folyamat hatékonyságát, amelyekben a gyermek magát kompetens, alkotó, értékes embernek élheti meg.

Tegyünk egy rövid, de korántsem teljes kitekintést a pszichés fejlődés zavarával küzdő gyerekek lehetséges diagnózisainak sokféleségére!

1.1 Az iskolai teljesítmény specifikus fejlődési rendellenességei

1.1.1 Az olvasás zavara – Diszlexia

Az iskolai teljesítmény és az intellektuális képességek szignifikáns eltérése, amelynek hátterében súlyos olvasási zavar található.

Meghatározott olvasási zavar, ha a tanuló olvasási teljesítménye lényegesen alatta van életkorának, általános intelligenciájának és iskolai teljesítményének (BNO F81.0). Az olvasászavar hátterében a különböző részképességek funkcionális és strukturális zavara áll. Az olvasászavar megjelenésében és rögzülésében elsősorban a tanuláshoz szükséges képességek szerveződésében, működésében, valamint használhatóságukban mutatkozik zavar. A tünetek a korai kompenzációs lehetőségek miatt később ismerhetők fel, ezért az olvasászavar a tanulmányok kezdő szakaszában válik szembetűnő problémává. Az olvasás jellemző hibakategóriái: elmaradás a tanuló osztályfoka alapján elvárt olvasási sebességtől, technikától; eltérés az olvasandó anyag tartalmától; elégtelenség az olvasott anyag megértésében.

A taneszközválasztás a komplex rehabilitáció fejlesztési elveihez és az olvasás készségét megalapozó pszichés funkciókhoz kapcsolódik.

1.1.2 Az írás zavara – Diszgráfia

Az írás technikai kivitelezésében és tartalmi helyességében előforduló súlyos zavar (gyógypedagógiai-pszichológiai megközelítés).

Elsősorban a helyesírás készségének tartós zavara (BNO – F 81.1).

Nem feltétlenül társul diszlexiához, de együttes előfordulásuk gyakori.

Az írás jellemző hibakategóriái:

- Elmaradás a tanuló osztályfoka alapján elvárt írástechnikai színvonalától és sebességtől
- Eltérés az írott anyag tartalmában
- Elégtelenség a helyesírásban és a megfelelő nyelvhasználatban

A taneszközválasztás a legfőbb fejlesztési elveket és területeket követi az írás készségét megalapozó pszichés funkciók szempontjából.

1.1.3 Az aritmetikai készségek zavara – Diszkalkulia

A számolási képesség lényegesen alatta marad a gyermek életkora, intelligenciája és a kor szerinti képzettség alapján elvárhatónak (BNO F81.2). A számolási zavar leküzdése fokozott segítséget, egyéni bánásmódot, differenciált oktatást és speciális fejlesztési eljárásokat igényel.

A diszkalkuliás gyereket jellemezheti:

- Nehezen ismeri fel a szimbólumokat – számokat, jeleket, és nehezen azonosítja őket tartalmilag.
- Problémája van a szabályok, sorozatok alkotásával, a térbeli, síkbeli viszonyok érzékelésével.
- Újabb példa esetén nem tud új megoldást találni, az előzőt ismétli.
- Többjegyű számok esetében könnyen elveszti a számok sorrendjét.
- Számemlékezete gyenge.

Iskoláskorban kritikus tanulási pontok:

- Tízestől lépés
- Kétjegyű számok helyiérték-felismerése
- Bonyolultabb alapműveletek (szorzás, osztás)

Az alábbiakban felsorolt eszközök egyrészt a kognitív területekre vonatkoznak, másrészt az ezt megelőző, illetve kiegészítő mozgás-, egyensúly- és térérzékelés fejlesztésére.

A bemutatott eszközök jól használhatók az iskolai készségek kevert zavara (BNO F81.3) és a kevert specifikus fejlődési zavarok (BNO F83) esetén is, amelyeknél a zavar nem magyarázható az általános mentális retardációval vagy a nem megfelelő iskolázattal, valamint a fenti kategóriák közt átfedés észlelhető (két vagy több meghatározott fejlődési zavar kritériumai is teljesülnek).

1.2 A motoros funkció specifikus fejlődési rendellenességei

Oka lehet részképességzavar, genetikai hajlam, idegrendszeri fejlődési zavar, szerzett idegrendszeri diszfunkció. Tünetei, hogy a motoros koordinációt igénylő mindennapos feladatokban a személy teljesítménye lényegesen alatta marad a biológiai kora és mért intelligenciája alapján elvárható szintnek. A finom- és a nagymozgások fejlődése késik, a gyermek késve tanul meg futni, ugrani, lépcsőn járni, csomót kötni, ki- és begombolni, labdát eldobni, elkapni. Korlátozott lehet a rajzolási készség és a grafomotorika is. Fejlődésneurológiai éretlenségi jelek – együttmozgások – fordulhatnak elő. A diagnózis megállapítása komplex kivizsgálást igényel. A neurológiai vizsgálat esetleg a gyermeket tünetmentesnek mutathatja. A tesztelésekben a test feletti uralmat, finommotoros ügyességet, egyensúlyozási képességet, reakciókészséget, ugráserőt, gyorsaságot, a mozgás pontosságát, a szem-kéz, szem-láb koordinációt vizsgálják.

Célzott terápiákkal, egyéni fejlesztő programokkal, a szenzoros integráció fejlesztésével a problémák kezelhetők. (BNO F82)

1.3 A szocializáció jellegzetesen gyermek- és serdülőkorban kezdődő zavarai

1.3.1 Mutizmus

Szociális funkciózavar, amelynek jellemző tünete az érzelmileg meghatározott szelektivitás a beszédben. A gyermek bizonyos helyzetekben vagy adott személy jelenlétében nem tud megszólalni, gondolatait nem képes verbálisan közvetíteni. Nem egy minden területet átható szociális elmaradás része, hanem egy-egy területre korlátozódik. Társulhat szociális szorongással, túlérzékenységgel. Kialakulásában gyakran súlyos környezeti zavarok vagy depriváció játszhat szerepet. Minimum egy hónapig tart, nem korlátozódik az iskolakezdésre.

A taneszközválasztás fő elve a szocializációs helyzet, interakció oldása, kompenzálása, áthidalása kezdetben személytől független kommunikációs eszközökkel, később a valóságos élethelyzetekhez, személyekhez közelítve.

1.4 A viselkedés és az érzelmi-hangulati élet zavarai

1.4.1 Kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar

A hiperkinetikus zavar legfontosabb kritériumai:

- A figyelemzavar és hiperaktivitás (túlzott mozgékonyság) egynél több helyzetben jelen van.
- Több tünet együttesen fennáll, és gyakran erősítik egymást.
- A tünetek a gyermek korához képest túlzott mértékűek, és zavarják a beilleszkedésben.
- Társuló tünet lehet az impulzivitás, érzelmi labilitás.

A diagnózist a vezető tünetegyüttes határozza meg:

- Főleg *figyelemhiányos* típusú figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (BNO F98.8)
- Főleg *hiperaktív/impulzív* típusú figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (BNO F90.0)
- *Kombinált* típusú figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar
- *Figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar* (MNO – máshová nem sorolható; BNO F90.9)

Jellemző a kitartás hiánya a kognitív részvételt igénylő tevékenységekben, a csapongásra való hajlam és a rendezetlen, túlzott mértékű aktivitás. A gyermek általában nyugtalan, könnyen szenved balesetet. Az iskolai szabályokat gyakran megsértheti, de mindezt nem tudatosan, hanem önkéntelenül teszi.

1.4.2 Magatartászavarok

A magatartászavarra a BNO-10 meghatározása szerint a visszatérő és tartós disszociális, agresszív vagy dacos magatartás jellemző. A viselkedés a kornak megfelelő szociális elvárások durva áthágásához vezet, sokkal súlyosabb mértékben, mint egy hagyományos gyerekcsíny vagy serdülőkori lázadás. A prognózis szempontjából fontos a kitartó szülői támogatás; kifejezett előnyt jelenthetnek a jó intellektuális és szociális készségek, valamint a jó kortárskapcsolatok.

Az önszabályozás és figyelmi állapot jelentős deficitje miatt a pedagógus által alkalmazott direkt módszerek (szemkontaktus, változatos, rövid ideig tartó cselekedtetés stb.) kevésbé hatékonyak, míg a relaxációt segítő, a mozgást, egyensúly-érzékelést fejlesztő gyakorlatokkal javulás érhető el. Ezenkívül hangsúlyt kell fektetni az észlelés, a finommotoros koordináció fejlesztésére. A veszélyérzet hiánya miatt kiemelt figyelmet szenteljünk a biztonságos környezet megteremtésére.

Az eszközválasztás során az előzőekben leírt szükségletekhez kell igazodni.

2. Az eszközökről

2.1 Az eszköz kiválasztásának szempontjai

A módszer- és eszközválasztás, valamint a használati javaslatok közös szempontjait a fent megfogalmazottak indokolják:

- Játékos, változatos, rövid terhelést nyújtó tevékenységformák lehetőségének megteremtése, a tanulási motiváció biztosítása
- Az adott problémátípus legfőbb jellemzőire való preventív, kompenzáló reagálás
- A lehető legtöbb érzékszervi csatorna bekapcsolása a megismerési folyamatba, egy-egy absztrakt ismeret (betű, szám, szabály, összefüggés) elsajátítása során
- A konkrét megismerési lehetőségek kínálata (tárgyak érzékelése, cselekvés, kép, ábra, analógiás sorok, összefüggések megjelenítése a gyakorlatban), amely saját élményű bevést tesz lehetővé a tanulási folyamatban
- A gyermekközösség el- és befogadását elősegítő helyzetek, alkalmak kihasználása
- A komplex segítségnyújtás elve, a személyiség egészségének fejlesztésére irányuló törekvés

2.2 Az útmutató szerkezete, használata

A pszichés fejlődés zavarával küzdő gyerekek esetében a preventív jellegű, illetve a korai kisiskoláskort célzó beavatkozások kiemelt jelentőségűek az eredményesség és a bevezetőben említett másodlagos problémák megelőzésének szempontjából. Ennek megfelelően az útmutatóban az eszközcsoportok kiválasztása az osztálytermi folyamatok esetében döntően az alsó szakaszban alkalmazható megsegítést helyezi előtérbe. A magasabb életkorban felismert sajátos nevelési igény kielégítése esetén az egyéni, terápiás jellegű folyamatok aránya megnő, hiszen ebben az esetben a szakember segítsége a másodlagos károsodás kezelésében döntőbb.

- Az egyes problémátípusokon belül az útmutató ismerteti:
 - egyrészt az osztálytermi (osztályfőnök, délutános nevelő, szaktanár által tartott) foglalkozásokba beépíthető, differenciált osztálymunkával, illetve csoportos szervezeti keretben is használható eszközöket;
 - másrészt a szakember irányításával, rehabilitációs/rehabilitációs foglalkozások keretében, egyéni fejlesztés útján alkalmazható eszközcsoportokat.
- Az említett két eszközcsoport bemutatásának céljai:
 - Az osztályteremben használható eszközök és gyakorlatok a gyermekkel kapcsolatban álló valamennyi pedagógus egységes, rendszeres bekapcsolódását segíti az egyéni fejlesztés folyamatába. A sajátos nevelési igény kielégítése minden iskolai szinten meg kell, hogy történjen. A javaslatok célja a differenciált foglalkoztatás mindennapi gyakorlattá válásának elősegítése.
 - A rehabilitáció egyéni formájának kínálata útmutatást ad az inkluzív iskola továbbképzési tervének elkészítéséhez (amennyiben saját pedagógusai közül szeretne ehhez szakembert ki képezni), illetve segítséget nyújt az iskola környezetében működő szak- és szakmai szolgáltatások igénylésének fő irányaira (pl. az egységes gyógypedagógiai módszertani központtól, nevelési tanácsadótól, utazó hálózatoktól).
- Az útmutató az eszköztípusokon belül főként:
 - a prevenciót segítő tanulási segédleteket, tankönyvcsaládokat;
 - az alapképességek fejlesztését célzó játékokat;
 - a szociális kapcsolatteremtést erősítő lehetőségeket;
 - a tantermi berendezést, annak elhelyezését segítő ajánlásokat helyezi középpontba.

A bemutatott eszköz mintát jelent a kiválasztáshoz, amelynek analógiájára a megcélzott fejlesztési területre forgalmazott egyéb eszközök is használhatók. A fejlesztési területek egymásra épülését a bemutatott képek sorrendje segíti.

2.3 Ajánlások a felhasználó pedagógus/szülő részére

- A módszer- és eszközválasztás tudatosságát a gyermek fejlettségi szintjének pontos megismerése és az arra épülő egyéni fejlesztési terv alapozza meg.
- A fejlesztési területek egymásra épülését, motiváló, változatos, rövid terhelést kell biztosítanunk a tanulási folyamatban.
- Nem szabad a gyermeket körülvenni egyszerre sok ingerrel. Mindig átláthatóság, behatárolhatóság, rend és következetes pozitív megerősítés vegye körül a tanulót. Egyszerre keveset markoljunk vizuális-akusztikus ingerekből: inkább többször, változatos formában, rövid ideig erősítsük ugyanazt a képzetet. Tilos a hosszú, unalmas, gépies gyakoroltatás, a megterhelés erőltetett fokozása!
- A nevelő mindig igyekezzen behelyezkedni a gyermek nézőpontjába!
- A fejlesztést két irányban végezzük: egyrészt a preventív képességfejlesztéssel erősítsük meg a gyengén működő funkciókat; másrészt teremtsünk alkalmat a gyermek önmegvalósítására, értékei bemutatására kreatív tevékenységek végzésével (ábrázoló technikák, zene, mozgás, sport, színjátszás, kézművesség stb.), amely a személyiség egyensúlyának kialakításában döntő lehet.
- A hiányokat, korlátokat, a teljesítmény gyengeségeit egynek tekintsük a gyermek tulajdonságai között: nem kihangsúlyozva azt!
- A tanuló értékelését az önmagához viszonyított személyiségfejlődés alapján végezzük.
- A gyermekcsoportot fokozatosan szoktassuk hozzá az egyéni különbségek természetes elfogadásához. A differenciált módszereket és az eszközök használatát természetesen a többi tanuló esetében is alkalmazzuk.
- Az ajánlott eszközök használata abban az esetben is szükségszerű, amennyiben a sajátos nevelési igény fennállásáról a gyermeknek nincs szakértői véleménye, de tanulási teljesítményében, beilleszkedésében enyhébb problémák megfigyelhetők.
- A differenciált bánásmód, nevelői attitűd és fejlesztés csak akkor válik hatékonná, ha az inkluzív intézmény pedagógusa, a szülő és a segítő szakember (gyógypedagógus, pszichológus) közti együttműködés rendszeres: a gyermek egyéni fejlesztési tervét közösen valósítják meg.

3. Katalógus

3.1 Berendezési tárgyak

Egyszemélyes tömörfa tanulóasztal

Bükkfából, mérete: 70×50×75 cm

Lekerekített élű bútorok

Forgalmazó: ALMUS PATER Taneszköz Intézményellátó Rt. Szeged, Petrozsényi u. 14.

A hiperaktív és a magatartási, beilleszkedési problémákkal küzdő gyermek is izeg-mozog, nem marad sokáig egy helyben, ezért a szűkebb és tágabb környezet kialakításánál a fokozott biztonságra kell törekedni. Az asztal lekerekített éle is ezt a célt szolgálja.

Tükör

Elsősorban a testséma és a téri orientáció fejlesztéséhez és az érzelmi-akarati önszabályozás visszacsatolása érdekében alkalmazható.

Bábparaván

A későbbiekben bemutatásra kerülő bábok, szerepjátékok közvetlen alkalmazása céljából.

Tornaszőnyeg

A nagymozgások és az egyensúly fejlesztéséhez.

Számítógép

A fejlesztő szoftverek tantermi alkalmazásához.

3.2 Tankönyvek, tanulási segédletek

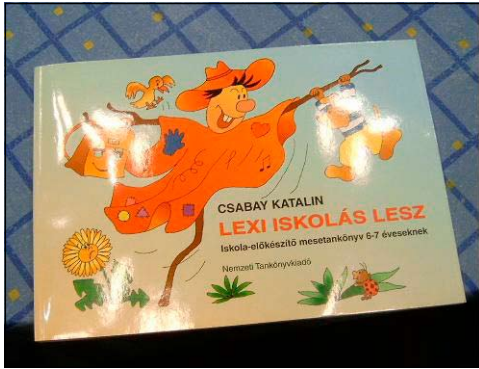
3.2.1 Preventív célú feladatlapok, mesetankönyvek

Csabay Katalin: *Lexi*

Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 2005.

Csabay Katalin: Lexi iskolás lesz

Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 2005.

Marosits Istvánné: Tudod-e?

Logopédiai GMK. Budapest, 2005.

Gyenei Melinda – Szauner Jánosné: Nebuló – Látom, hallom, csinálom, TUDOM!

Nevelési Tanácsadó. 1995. Szolnok

Rosta Katalin: Színezd ki... és rajzolj te is!

Göncöl Kiadó. Budapest, 2005. Postafiók 351.

Rosta Katalin: Színezd ki... és számolj te is!

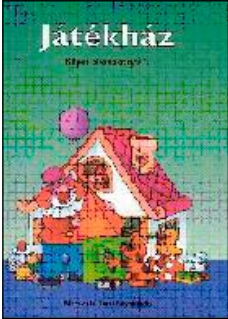

Göncöl Kiadó. Budapest, 2005. Postafiók 351.

A mesetankönyvek és a játékos feladatlapok a tanulási ességek megalapozásához nyújtanak preventív segítséget. Az olvasás, írás és számolás készségéhez szükséges pszichés funkciók fejlesztésének időszakában alkalmazhatók a leghatékonyabban.

3.2.2 Tankönyvek

Meixner Ildikó: *Játékház tankönyvcsalád*

Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 2005.

Meixner Ildikó: *Betűkészlet*

Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 1999.

Meixner Ildikó: *Én is tudok olvasni*

Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest

Adorján Katalin: *Gyakorlóanyag dyslexiás gyermekek részére I–II.*

Meixner Alapítvány, 1999.

A diszlexia-prevenációs olvasás- és írástanulás alapvető eszközei. A módszer komplex módon segíti elő a betű biztos képzetének kialakításához szükséges hármass (vizuális-auditív-verbális) asszociációt; a betűtanítás sorrendjében kiküszöböli a homogén gátlást; kis lépésekben, szótípusok szerint halad az összeolvasás elsajátításában. A módszer akkreditált továbbképzés keretében sajátítható el, csak a fenti eszközökkel alkalmazható.

Szebényiné Nagy Éva: *Böngésző*

Logopédiai Kiadó. Budapest, 2005.

Munkatankönyv olvasni-írni tanuló kisiskolásoknak.

Besztercei Enikő: *Másképp*

Logopédiai Kiadó. Budapest, 2004.

Munkatankönyv diszlexiás gyermekeknek.

Kárpáti Tamásné – Tasnádyné Pap Zsuzsanna – Vajda Sándorné: *Betűről betűre*

Krónika Nova Kiadó. Budapest, 2003.

Olvasásfejlesztő füzetek 1–7. az olvasástanítás egyre nehezedő fokozataihoz kapcsolódva.

Kovács Györgyné – Szebényiné Nagy Éva – Torda Ágnes: *Mondd ki, írd le, törd a fejed! Nyelvi fejlesztő feladatlapok*

Tankönyvkiadó. Budapest, 1992.

Adorján Katalin: *Szebben akarok írni (Psycho-Art Kft. Budapest, 2002.)*

A tankönyvek, tanulási segédletek használatának javasolt sorrendje:

- Írásmozgást, grafomotorikát alapozó feladatok
- Késleltetett írástanítás a diszlexia-prevenációs olvasás-írás tanítással
- Többszöri optikai bevésés betű, szótag és szó szintjén
- Helyesírási szótár használatának rendszeresítése

Az írás során engedjük, hogy a tanuló halkán diktáljon önmagának, kimondhassa a leírandó szavakat!

Dékány Judit: *I. kép- és szöveggyűjtemény számolni tanuló gyermekeknek*

Logopédiai Kiadó. Budapest, 2003.

Dékány Judit: *Mit gondolsz? 1–3.*

Logopédiai GMK. Budapest, 2003.

A prevenciót segítő kiadványok és tankönyvek elérhetősége:

Krasznár és fiai Könyvesbolt, Budapest, Damjanich u. 39.

3.2.3 Tanulási segédletek

Olvasóablak vagy szövegfelező eszköz

Használatával a gyermek számára nehezen átlátható szövegből is ki tudja emelni az éppen olvasott részt. Saját készítésű kivitelben is betölti szerepét. Az előre gyártott eszközöknek enyhén nagyító hatású változata is van, ezek azonban torzíthatják a látott képet, célszerűbb az egyszerű keret használata. Az olvasás során segíti a figyelem irányítását, a szem fixációját és az egyenletes szemmozgást. Balról jobbra csúsztatva nyelvtani egységeként halad előre a tanuló, mindig a kiemelt szövegrészre koncentrálna.

Ahhoz, hogy elősegíthessük a strukturált, kiszámítható élethelyzetek kialakítását a gyermek számára, kapaszkodókat, biztos pontokat kell beiktatni idő- és térbeli tájékozódásába:

- A tevékenységek szakaszolása, határidők állítása belátható időtartamokra osztja a mindennapokat, ezért a gyermeknek teljesíthető, nem megterhelő periódusokra kell felkészülni, amely egyben motivációs hatást is biztosít.
- A jobb kézre tett kék szalag és a rendszeres kézfogás megerősíti (vizuális és kinezetikus érzetekkel stabilizálja) a testséma, a testfogalom, a lateralitás helyes kialakulását.

Játékos iskolakezdés

(A Fogyatékosok Esélye Közalapítvány támogatásával. Forgalmazó: Baranyai Szakszolgálatok és Szakmai Szolgáltatások Központja. Pécs, Egyetem u. 6. 2001.)

Fonomimikai jel-abc

A FONÉMÁHOZ AJÁNLOTT KÉZJEL	A KÉZJELHEZ TÁRSÍTOTT KÉPZET
v Mutató- és középső ujjunkkal "v" alakot formálva kezünket az állunkhoz érintjük	"VAU-VAU"

A betűtanulás folyamatában elősegíti a betű képzetének megerősítését, a bevésés és felidézés műveleteit a negyedik (motoros) asszociáció bekapcsolásával. A jelet a tanuló addig használja, amíg szüksége van rá. Jelentős szerepe van a tollbamondás, emlékezetből írás, önálló írás helyességének elérésében. A jel-abc használatát útmutató és mesegyűjtemény segíti.

Logico sorozat (HOR Rt. Budapest, Péterfy S. u. 7.)

Táblára helyezett feladatlapok. A tanuló lehetőséget kap a matematikai algoritmusok, számolás, műveletek elsajátítására és ellenőrzésére.

Ajánlott típusok:

- Számolás 1–10-ig I–II.
- Számolás 1–20-ig I–II.
- Szorzás I–II.
- Osztás I–II.
- Rész-egész
- Szem-kéz koordináció
- Útvonalak követése

Számoljunk! Puzzle

(27×19 cm, 40 db, anyaga: karton, HOR Rt.)

Megerősíti a szimbólumok, számok felismerését, tartalmi azonosítását, segíti a számjegy, számkép, ujjkép egyeztetését.

Számoló hangyák – Szabályjáték

(36×36 cm-es alaptábla, 40 db színes farúd, HOR Rt.)

A színes rudakat az útvonal hosszúságának megfelelően kell a táblára helyezni.

A gyermek gyakorolja a mérést, a hosszúságok összehasonlítását.

Montessori-eszközök (a HOR Rt. forgalmazásában)

Az *Aranygyöngy-készlet I.* (MONT.0.252.00., MONT.0.083.00) a helyiérték nevének megismerését, elsajátítását, az *Aranygyöngy-készlet II.* a helyiérték kirakását segíti, előkészíti a többjegyű számok képzését.

A *Seguin tábla I–II.* (MONT.0.030.00., MONT.0.031.00.) a mennyiségek, számszimbólumok egymáshoz rendeléséhez, a számszimbólumok megismeréséhez nyújt segítséget.

Abakusz (JG 51052, 18×28 cm, HOR Rt.)

A tízes számkör átlépésének elsajátítását megkönnyítő fejlesztő eszköz.

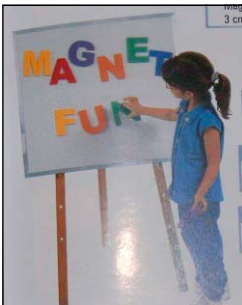
Fényképek (fényképes helyzetek, utasítások) és jelkártyák

Diákvilág Bt. – Meló-Diák Taneszközcentrum Kft. Budapest, Szentkirályi u. 3.

Célja az akadályozott verbális kommunikáció segítése, a szociális helyzetek szorongásszintjének csökkentése és a hangzó beszéd serkentése.

Mágneses kis- és nagybetűk (3 és 12 cm magas)

Kép- és szóképtárgygyűjtemény (128 db 15×21 cm tárgykép; 398 db 7×21 cm szóképtárgy a HOR Rt. forgalmazásában)

A balról jobbra történő szemmozgási beidegződést a fénynyaláb, a gyöngyök ujjal és szemmel követésével, fonalragasztással és a tárgyak, képek kirakásával végezzük. Nehezebb fokozatban a sorváltást is beiktatjuk. Vizuális egységek képzetének kialakítása, rendszeres optikai tréning hallási megerősítéssel (kórusolvasás, magnóról visszahallgatás segítségével). A betű képzetének sokoldalú megerősítése tapintással, kézre és hátra rajzolt betűformákkal, testtel való megformálás segítségével és különböző anyagokból kivágott, előállított alakzatokkal történik.

3.3 Gyermekkönyvek

Szerkezetük áttekinthető, betűi nagyméretűek, szövegei rövidek legyenek. A sorközök, sortávolságok és a szöveg-kép arány könnyű tájékozódást biztosítson a gyermeknek. Kiválasztásuknál ezeket mint legfőbb szempontokat kell figyelembe venni!

Egy nagyon jó példa:

Aranyfa

A sorozat kizárólagos forgalmazója: Preticon Kft. 1511 Budapest, Pf. 135.; (23) 428-512; Fax: (23) 428-513
 A 9 szintre osztott könyvsorozatban minden, könyvekkel barátkozó vagy már olvasni tanuló gyerek megtalálhatja a saját tudásszintjének megfelelő könyvet, attól kezdve, aki a legelső szavakat betűzi ki, egészen addig, aki már bonyolultabb történetek segítségével a helyesírás és a szókincs felnőtt szintjét közelíti meg. A sorozat megkönnyíti a pedagógusok és szülők munkáját azzal, hogy gyakorlati, működő eszközt ad a gyerekek kezébe a könyvek világának megszeretéséhez és az olvasás begyakorlásához az egyre nehezedő szinteken megvalósuló helyzet- és szövegértési, szövegalkotási „feladatokkal”.

A pszichés fejlődés zavarával küzdő gyerekek fáradékonysága, figyelmük könnyű terelődése miatt javasolt rövid történeteket, verseket tartalmazó könyveket alkalmazni. Pár példa e kritériumoknak megfelelő könyvekre:

Gazdag Erzsébet: Mesebolt

Papirusz Duola Kiadó. Budapest, Szinyei M. u. 5., 1998.

Minden napra egy mese

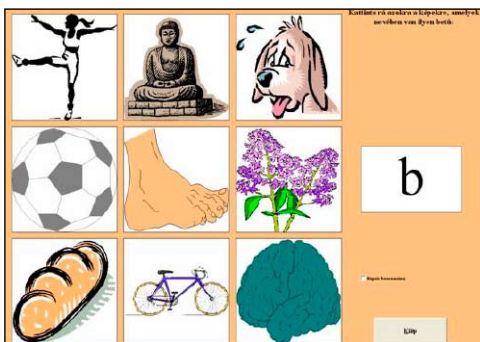
Móra Ferenc Könyvkiadó. Budapest, 1994., 2004.

Az állatok vitája

General Press Kiadó. Budapest, Népfürdő u. 15/d, 2000.

3.4 Szoftverek

Varázsbetű Diszlexia Programcsalád – A diszlexia kezelése, bevezetés a betűk világába

A programcsalád négy programot tartalmaz a diszlexia kezelésére. Ezek együttes alkalmazása a játékosság mellett változatosságot és fokozatosságot biztosít a tanulás során. A programok beállításai megváltoztathatók, igény szerint formálható a betűtípus, a betűméret és a színek. A játékokat a gyermek önállóan is játszhatja, kezelésük egyszerű, felkészültséget nem követel. A gép figyeli az elkövetett hibákat, és arról nyomtatható jegyzőkönyvet készít, így a pedagógus ez idő alatt másik tanítvánnyal foglalkozhat. A programok szóképletei a leggyakrabban előforduló betűtévesztési típusok szerint kerültek összeállításra. Részei: Anagramma, Dyslex, Szódominó, Betűkirakó

Varázsbetű Diszkalkulia Programcsalád – A diszkalkulia kezelése, bevezetés a számok világába

A programcsalád három programmal segíti a diszkalkulia kezelését. A gyakorlatok játékosan, változatosan épülnek egymásra, sikerélményt nyújtanak a gyermeknek. A játékokban hat különböző nehézségi fok – számkör – állítható be. A pedagógus dönti el, melyik feladattípust szeretné gyakoroltatni. A rendszer alapvető beállításai megváltoztathatók, igény szerint formálhatók. A játékokat a gyermek önállóan is játszhatja, kezelésük egyszerű. A gép rögzíti az elkövetett hibákat, így a tanár a játék időtartama alatt mással foglalkozhat. Az eredmények nyomtathatóak. Részei: Számország, Számdominó, Számmemória.

(Varázsbetű Programfejlesztő Műhely. 8230, Balatonfüred, Dózsa Gy. u. 11.; Tel.: 87/482-155, 87/342-782¹⁾)

ABC Professzor (Az alapprogramot az Intercomp Kft. – 1041 Budapest, Latabár Kálmán u. 1. – munkatársai készítették el.)

A szoftver a Professzor programcsomag első tagja, amely elsődlegesen az olvasás tanításának és tanulásának segítésére szolgál. Emellett alpműveleteket is gyakoroltat, így a diszlexia-prevenációs és -reedukációs órák mellett hatékonyan kiegészíti a diszkalkuliaterápiát is. Feladattípusai között található például betűazonosítás, kiejtési gyakorlatok, szótagolás, magánhangzó- és mássalhangzó-differenciálás, szórészek párosítása, betűkből szavak szintézise, memóriajáték és alpműveletek gyakorlatai. A program kétféle üzemmódban képes működni: gyakorló módban mind a 16 különböző típusú feladat előhívható, és akárhányszor elindítható, míg lecke módban a betöltött leckefájl megszabott sorrendjében követik egymást a feladatok. Az ABC Professzor Karbantartó elősegíti, hogy az oktatóprogram gyakorlatait az egyéni igények szerint módosíthassuk.

¹ A programokról bővebben a <http://www.varazsbetu.hu/programok.htm> honlapon lehet tájékozódni. (A szerk.)

Anyanyelvi gyakorló szoftver 3–4. és 5–6. osztályosok számára

MARCONI Szoftverfejlesztő Kft.

A diszlexia-redukáció során alkalmazható programok feladattípusai a tankönyvi felosztásnak megfelelően épülnek egymásra. Minden feladattípushoz 70–600 feladat (szó, illetve mondat) tartozik. A válasz megadására több lehetőség is van: a gyerekeknek be kell írniuk a választ, kurzormozgató billentyűzet segítségével kiválasztaniuk vagy aláhúzással kijelölniük a kérdéses szót. A gép egy bizonyos megoldott egység után összeszámolja a helyes, illetve helytelen válaszokat, és értékeli.

Aprófalva

Játékos oktatóprogram 4–8 éves gyerekeknek (Dexsoft Kiadó, 2002. www.dexsoft-game.com/hu)

Az erdő mélyén Aprófalva lakói (Nyuszi Laci és társai) várják házikóikban a gyerekeket, hogy több mint 100 játék, vidám feladat segítségével próbára tegyék és fejlesszék az emlékezetüket, logikai és alkotókészségüket, valamint megismertessék velük a betűket és a számokat. Aprófalva aranyosan megrajzolt világában a mozgó, ugrándozó, ezernyi hangot adó állatok között a gyerekek a játékok aktív szereplőiként oldják meg a rájuk váró feladatokat. Feladatai között az alábbiakkal találkozhatunk: Kirakó, Betűk, Formák, Kösd össze, Színezd, Memória, Árnyékok, Vegyes.

Betűvarázs

Készítette: Könczöl Tamás

Nyitott rendszerű interaktív multimédiás készségfejlesztő program, amely kifejezetten olvasástanításhoz készült. Diszlexia-redukációs terápiánál jól használható. Feladattípusai között szerepel: kép alapján szótagok rendezése, képhez megfelelő szó kiválasztása, hiányos szavak betűpótlása, szótaghiányos szó kiegészítése, képhez szó megadása. Nyitott program, minden egyes gyakorlat a saját egyéni igényeknek megfelelően változtatható.

Dinamikus olvasási program

[i&i Kulturális Informatikai és Innovációs KFT. Budapest, I. ker. Corvin tér 8. Fax: (1) 201-4892; Tel.: (1) 201-5256]

Az olvasási készséget fejlesztő programnak hét alapvető feladattípusa van, amelyek közül több is eredményesen egészítheti ki a diszlexiaterápiát. A feladattípusok a következők: vizuális észlelés fejlesztése, perifériás látás növelése, fixációs szélesség növelése, ritmikus szemmozgás fejlesztése, regressziógátlás, skipping (ezen a feladaton belül pl. meg kell találni a képernyőn látható szavak közül az egyetlen értelmet), szövegértés. Az egyes feladattípusokon belül többféle gyakorlat közül választhatunk.

Helyesírás-gyakorló szoftver 1–4. osztályosoknak és haladóknak

MARCONI Szoftverfejlesztő Kft. 2003., Marconi.hu

Szintén diszlexia-redukációnál alkalmazható program. A gyerekekkel gyakoroltathatjuk az 1., 2., 3. és 4., valamint a felsőbb osztályok szójegyzékét. A kiválasztott osztály szavai bizonyos betűk kihagyásával kerülnek a képernyőre. A feladat: begépelni a teljes szót. A program 30-as ciklusokban összegzi a helyes és helytelen válaszokat. A szoftver segítségével feladatlapokat is nyomtathatunk. A program alkalmas saját szókészlet bevitelére is.

Játszóház 1.

Kiadó: Multimédia Holding, 2004.

A Játszóház CD-ROM óvodásoknak és kisiskolásoknak készült. A kiadványban fellelhető több mint száz játékos feladat segítségével a gyerekek játékosan, könnyedén fejleszthetik ügyességüket, memóriájukat, logikai készségüket. A gyermek „ház”-ról „ház”-ra barangolva aktív szereplőjévé válik a játékoknak,

fejlesztve így önállóságát a probléma megoldásában. A különböző témájú és nehézségi fokú feladatok hosszú időn keresztül játékos és hasznos időtöltést biztosítanak a kicsiknek és nagyobbaknak egyaránt. A betűk, számok és hangok világában történő eligazodásban egy kedves gyermekhang nyújt segítséget.

Játszóház 2.

Kiadó: Multimédia Holding, 2004.

Az előző részhez hasonlóan több terület fejlesztéséhez is használható a program. Ennek a CD-nek viszont már van egy kerettörténete, mégpedig az időutazás. A gyermekek 9 időkorban, az egyes korokon belül 12-12 különböző, összességében közel kétszáz feladattal és játékkal ismerkedhetnek meg. Nagyon színes, látványos, érdekes a felület, a gyermekek kedvelik. Emellett találunk a programban egy képes lexikont, szómagyarázattal. A lexikon anyagát a meghallgatás mellett szöveges formában is tanulmányozhatják a gyermekek, ezáltal is gyakorolva az olvasást.

Manó szoftvercsalád

Profi-Média Kft. Baja, Zombor u. 1., 2003.

Manó kaland

A CD-n található oktató szoftver 5–9 éves gyermekek számára készült. A program alapvető készségeket, képességeket fejleszt játékosan, így segíti hatékonyan a diszlexiaprevenciós terápiát. A gyerekek a zöld manók segítségével ismerkedhetnek meg közvetlen környezetükkel, a családdal, az otthonukkal, az iskolával, és a közlekedéssel. Manóországbeli kalandozásuk során megtanulhatják többek között az óra használatát, az időjárással, a különféle anyagokkal kapcsolatos alapfogalmakat. Az első olyan magyar szoftver, aminek amerikai változata is megjelent.

Manó élővilág

Ajánlott az általános tájékozottság és a szókincs fejlesztéséhez.

Témakörei között az alábbiak szerepelnek: testünk, érzékszerveink, egészség-betegség, állatok testfelépítése, életmódjuk, kapcsolatuk az emberrel, növények felépítése, felhasználásuk, élőhelyek, házunk tája, erdők-mezők világa, egzotikus vidékek, napfény, levegő, víz, táplálékok.

Manó abc

Előkészíti a gyermekek számára a hangoztató, elemző-összetevő, szótagoló olvasástanítást. Gyakoroltatja a jelek, formák, irányok megismerését, a kis- és nagybetűk olvasását, összeolvasását, az összetéveszthető betűpárok differenciálását, fejleszti a szókincset.

Játékos feladatai jól használhatók a diszlexia-redukációs és -prevenciós terápiáknál.

Manó olvasás 1.

A program segítségével a gyermekek megtanulhatják összeolvasni a már elsajátított betűket. Témakörei között szótagok, szavak, mondatok olvasása és egyszerű szövegértési feladatok szerepelnek. A legmegfelelőbb az előbbi CD-vel párhuzamosan alkalmazni a diszlexia-prevenációs és -reedukációs foglalkozásokon.

Manó matek 1–4. sorozat

Játékos oktatóprogram. A diszkalkulia-terápiánál használható program játékosan fejleszti a matematikai gondolkodásmódot. A megoldandó feladatok helyszínei a gyermekekhez közel állók: hullámvasút, elvarázsolt kastély és szellemvasút. Minden ötödik feladattípus megoldása után jutalmul mesét is nézhetnek a gyerekek. A feladatokhoz egyébként kinyomtatható füzetlapok is tartoznak. A pedagógusok munkáját részletes segédlet könnyíti meg.

Mesevilág

A program forgalmazója: I & I Informatika és Iskola Alapítvány, 1043 Budapest, Munkásotthon u. 27. A program eredményesen egészíti ki az olvasástanulási módszereket, megerősíti hatékonyságukat. A logopédia területén elsősorban a diszlexia-prevenció, illetve -reedukáció és a megkésett beszédfejlődés terápiájában alkalmazható. Cikkek tanúskodnak arról, hogy emellett hatékonyan bővíti ki a diszkalkulia- és afázia-terápiák módszereit is. A szoftver tíz témakört tartalmaz, témánként húsz-húsz szóval. A témakörök a következők: utca, falu, iskola, otthon, strand, kirándulás, állatkert, utazás, mese, üzlet. A témákon belül három választási lehetőségünk van: rajzolunk, gyakorlunk, írunk.

Mókusiskola

Marconi Kft. Budapest, Postafiók 38.

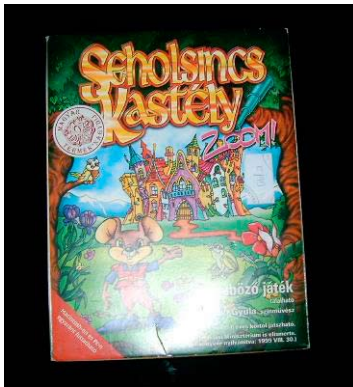
Diszlexia-terápiánál alkalmazható szoftver. A programnak egy kerettörténete van: a helyesen megválasztott feladatokért pontok járnak, a pontokért pedig kulcsok. A kulcsokkal a mókus ki tudja nyitni a tisztáson levő ládákat, amelyek közül az egyikben meg kell találnia az elrejtett aranydiót. Az aranydió helye alkalmanként változik.

A program az 1. osztályos olvasástanulás tematikáját dolgozza fel változatos feladatok formájában. Az összeállított feladatsorok közül lehet választani a tanult betűk szerint, vagy szabadon is megjelölhetünk egyet a menüben szereplő valamennyi feladattípus közül. A feladatokért kapott pontszámokat a program tárolja, eredménylistát készít. A program kb. 360 képet, 680 különálló szót, 150 mondatot, 20 rövid szöveget és 10 mesét tartalmaz. A menüt kiegészíti még egy memóriajáték betűkkel vagy szavakkal és képekkel, és egy „akasztófajáték” mondatokkal.

Seholsincs kastély

Color Plus Multimédia Stúdió, Budapest, Fogaskerekű u. 18. 1999.

Az általános iskolák alsó tagozatos osztályainak készült szabadidős felhasználású készségfejlesztő oktatójáték, amely egyesíti a számítógépes játékok nyújtotta vizuális élményt a logikai gondolkodást kifejlesztő feladatokkal és a nyelvoktatással. Célja: játszva tanítani, fejleszteni a gyermekek logikai készségét, vizuális látásmódját, aktivizálni az iskolában megszerzett tudásukat, tartalmas időtöltést nyújtani, megszerettetni a gyermekekkel a számítógépet, a lexikális és logikai tudás gyarapítása, az idegen nyelv megismertetése játékos formában.

Süni sulis CD-ROM – Számoljunk együtt Sünival!

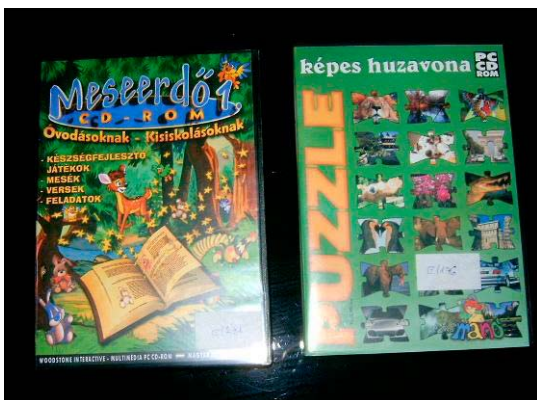

Multimédia Holding Rt. Budapest, Ároktő u. 2.

Meseerdő CD-ROM

Woodstone Interactive CD-ROM Fejlesztő és Kiadó Kft. Budapest, Teréz krt. 36.

Képes huzavona puzzle CD-ROM

Profi-Média Kft., Baja, Zombor u. 1.

Kezdetben olyan játékszoftvereket választunk, amelynél maga a játék öröme a cél. Itt a kapcsolat a gyermek és a számítógép között valósul meg.

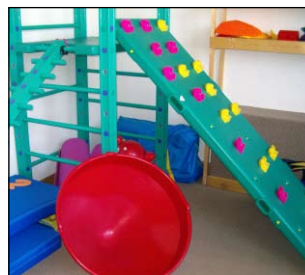
3.5 Fejlesztőjátékok

3.5.1 Nagymozgások

Mozgásfejlesztő és egyensúlyozó eszközök

A HOR Rt. forgalmazásában: Budapest, Péterfy S. u. 7.

A keresztirányú mozgáskoordinációt és egyensúly-érzékelést fejlesztő eszközök alkalmazását szabad, spontán örömet szerző játékokban és páros helyzetekben biztosítsuk. Az egymást segítő, a gátolt mozdulatokat ellensúlyozó játék hatékonysága az összerendezettségén túl a szociális-érzelmi szféra kölcsönös fejlődésében is megmutatkozik a gyerekek között.

Gólyaláb és lépegető félgömbök

A HOR Rt. forgalmazásában: Budapest, Péterfy S. u. 7.

A hagyományos népi játék mai változata a mulatságon túl igen hatékony eszköze az egyensúlyozás (vesztibuláris ingerlés), mozgáskoordináció és izomerő célzott fejlesztésének. A bemutatott változaton a kötélhossz szabályozásával a gyermek testmagasságához, illetve a kívánt mozgásformához igazítható az eszköz.

A mozgásfejlesztő és egyensúlygyakorlatok során törekedjünk a kétoldali koordinációt igénylő mozgásformák alkalmazására, amelyek a test középvonalát keresztezik. Fontos! Írás közben is figyeljünk arra, hogy a füzetet a test középvonala előtt helyezzük el (a tanuló ne üljön féloldalasan a padban, mikor ír)!

Függőhinta „CURRAMBERO”

(105×140 cm, rúd mérete: 110 cm, LS CCU-5, HOR Rt.)

Az egyenletes ringás, mozgás integráló ingerként hat a gyermekre, hatására csökken az inadekvát mozgás, az impulzivitás és a feszültség.

Páros egyensúlyozó labirintus

(10117, 60×60×7 cm, forgalmazó: Fair Play Trade Kft. Budapest, Szent István krt. 2.)

Egymásra odafigyelve kell egyensúlyozni. A két gyerek összerendezett mozgása által kerülnek a golyók a helyükre. Segíti a mozgáskoordinációt, az egyensúlyérzék finomabbá válását és a kontaktus kialakítását.

Ejtőernyő

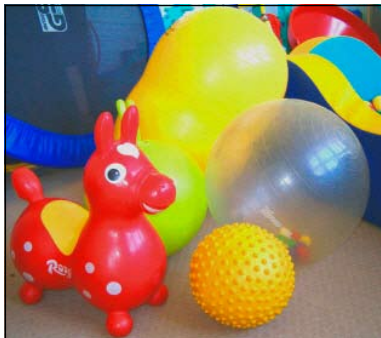

(10113, 185 cm, forgalmazó: Fair Play Trade Kft. Budapest, Szent István krt. 2)

Fejleszti a figyelemkoncentrációt, elősegíti az egymásra odafigyelést. A játék célja: a levegő segítségével az ernyőbe rakott labdát vagy plüssállatot a levegőbe repíteni.

Nyolc gyerek játszhatja.

Különböző méretű labdák, ugrálók

A dinamikus, ritmikus mozgás fejleszti a mozgásbiztonságot, javítja a testtartást, és az idegrendszer stimulálásával biztosítja az optimális agyi izgalmi szint elérését. Ezáltal segíti normalizálni a gyermek aktivitásszintjét, fejleszti a szenzoros csatornákon érkező információk integrálását.

Akadálypálya

A komplex mozgásfejlesztés egyik legmagasabb szintű eszköze, használható egyéni és csoportos formában is. Ez utóbbi esetben a gyermekeknek azon túl, hogy saját mozgáskivitelezésére figyel, tekintettel kell lennie társai munkájára is. A csoportmunkához kapcsolódó készségek (kooperáció, figyelem, türelem, segítség) fejlesztő eszköze is.

3.5.2 Testséma és téri tájékozódás

A téri tájékozódás fejlesztésének javasolt sorrendje:

- Tájékozódás saját testen
- Tájékozódás más testén
- Téri viszonyfogalmak saját helyzethez viszonyítva (a tanuló padja szemben álljon a táblával, ne fordítsuk oldalt)
- Téri viszonyok máshoz viszonyítva
- Tájékozódás változó helyzetekben
- Tájékozódás függőleges síkban
- Tájékozódás vízszintes síkban egyre szűkülő határokkal
- Játéktáblák, kirakók használata
- Rajzlapon, könyvben való tájékozódás
- Füzetben, vonalközben

Ezekhez a feladatokhoz az alábbi eszközök nyújthatnak segítséget (a HOR Rt. forgalmazásában):

Melléknevek és helyzetek

Arc

Öltöztető

Dominó

3.5.3 Stimuláció

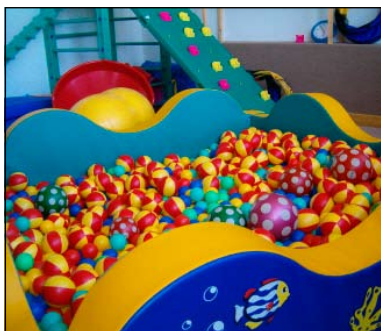
Érzékelőlabda

50×100 cm (SWP B0001, forgalmazó: HOR Rt. Budapest, Péterfy S. u. 7.)

Különböző felületük miatt a nyomás hatására más-más érzetet kelt a bőrön. Az eszközökkel való masszírozás, tornászás során ellazulnak az izmok, csökken a feszültség.

Labdafürdő

Az eszköz lényege, hogy tetszőleges alakú és méretű (nagy) medencébe vagy öblös eszközbe kb. 5-8 cm átmérőjű labdák kerülnek (sok), ahová – mint a vízbe – ha beszáll a gyermek, fekvő helyzetben szinte nyakig is tud merülni benne. Így teljes testfelületét éri stimuláció, és ha mozog, ugrál stb., olyan sajátos ingerek érik az idegrendszerét, amelyek segítik a saját testi tudatosság megélését, a részképességeket megalapozó idegrendszeri struktúrák aktivizálását. Nem utolsósorban remek örömforrás a gyermek számára.

3.5.4 Észlelés, figyelem, emlékezet

A vizuális észlelés fejlesztése a következő területeken kiemelt jelentőségű:

- Vizuális differenciálás: azonosságok és különbözőségek felismertetése tárgyakkal, képekkel
- Alak-háttér differenciálása: kis részlet megkeresése nagy képen, egymásra rajzolt formák felismeretése
- Analízis-szintézis képességének fejlesztése: mozaikok, szétvágott alakzatok összeillesztésével

Érzékelésfejlesztő I-II.

A HOR Rt. forgalmazásában
12 db 16x8 cm-es feladatlap, 24 db kétdimenziós fafigura

Memória

Régi játék, amelynek használata során fejlődik a megfigyelőképesség, tartós figyelem, emlékezet, együttműködés stb. Célzott használata indokolt a pszichés fejlődés zavarával küzdő gyermekek esetében, hiszen problémáik miatt spontán módon nem választják ezt a típusú játékot, mivel nehéz benne sikerélményhez jutniuk. A fejlesztő foglalkozás során azonban a gyermek aktuális képességeiből kiindulva választhatjuk meg a játék nehézségi fokát, illetve a vizuális inger jellegét, és szakmailag megalapozott terv szerint építhetjük föl használatát.

Párosító

HOR RT.

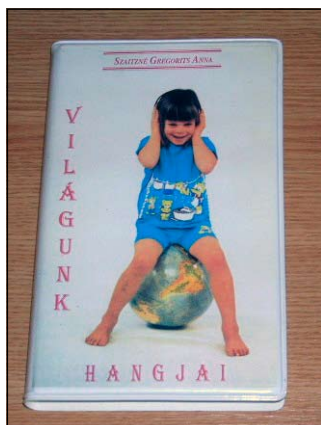
Homoktálca

Fair Play Trade Kft.

A formaegyeztetés, vizuális azonosítás elősegíti a biztos vizuális képzetek kialakítását, amely alapját képezi a formautánzásnak. A figyelem összpontosítása terjedjen ki az ellazítás, a lendületes csuklómozgás területére is. Formautánzás esetén hagyjunk szabadságot a kéznek, nagy felületen, nagy méretben fessen, rajzoljon, írjon a tanuló. A direkt módon segítő, behatároló kézvezetés nem ajánlott, gátolja a saját élményű vonalvezetés kialakulását, nem nyújt sikerélményt a tanulónak.

Szaitzné Gregorits Anna: *Világunk hangjai – Hangkazetták és részletes útmutató*

Alex-Typo Kiadó. Forgalmazó: Krasznár és fiai Könyvesbolt. Budapest, Damjanich u.

Az auditív észlelés kiemelt területeinek fejlesztésével elősegítjük a hallási megkülönböztető képesség megerősödését, a hallási képzetek stabilizálódását, majd ezek összekapcsolódását a vizuális mintákkal (betűkkel, szótagokkal, szavakkal):

- Hangutánzás-hangfelismerés
- Azonosságok-különbözőségek hallás után
- Hangkihallás háttérzajból (zenéből, zörejekből, beszédből)
- Hangok sorrendje, ritmusa

- Fonémák megkülönböztetése, kihallása
- Fonémák sorrendjének megállapítása

Párosítsd a szilletteket!

Forgalmazó: HOR Rt.

6 db 15×28 cm-es alaplap, 36 db 8×9 cm-es kártya, anyaga: hajlékony műanyag.

Az áttetsző lapokon a tárgyak árnyképe, negatív képe vagy körvonala látható. Ezeket kell a táblán lévő színes képekre ráhelyezni úgy, hogy pontosan fedjék egymást. Fejleszti az alaklátást és formaállandóságot.

Játszótér-puzzle

BE 16202; forgalmazó: HOR Rt.

Mérete: 75×25 cm, 24 db puzzle-elem. Fejleszti az analízáló-szintetizáló képességet.

Hangzó dobozok

MONT. 0.016.00; forgalmazó: HOR Rt.

6 pár hangzás szerinti párosítás. A piros és kék doboz más-más hangzást ad. A dobozok és oszlopok párosítása a hallási differenciálás alapján történik.

Forgó lottó sorozat

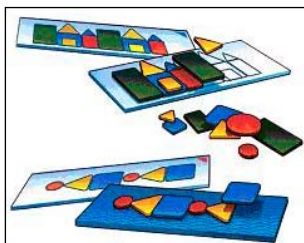

Ref.: 30752 WESCO Képviselet, QUATRO-SPORT Kft. Kecskemét, Szolnoki-hegy 79/b
 Fejleszti a memóriát, logikus gondolkodást, számfelismerést, egyeztetést.

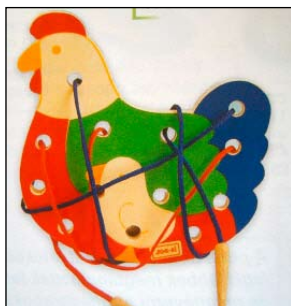
3.5.5 Finommotorika, vizuomotoros koordináció

A koncentrációképesség, a szem-kéz koordináció és a finommozgások fejlesztését kezdetben játéktárgyak segítségével, majd társasjátékokkal, közösségi játékokkal végezzük. A fejlesztés leghatékonyabb eszközei:

Formakirakók

Fűzőcskejátékok

Horgászjátékok

Gyöngyfűzés

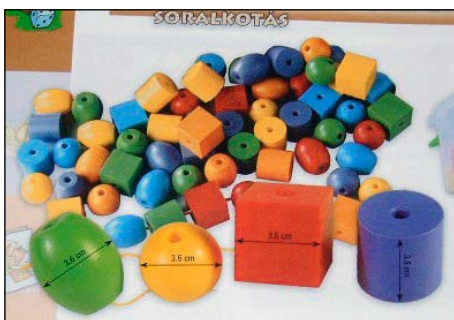
Célbadobó játékok

Konstruktív játékok

(Forgalmazójuk: HOR Rt. Bp. Péterfy S. u. 7.)

Jumbo gyöngyök

GIGO 1040, HOR Rt. Bp. Péterfy S. u. 7.

Segíti:

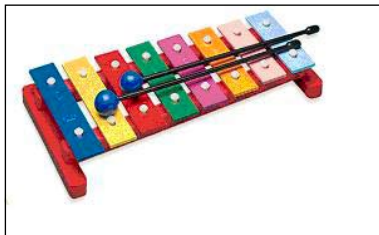
- a tárgyak tulajdonságainak (forma, szín, nagyság) felismerését, megnevezését;
- tárgyhalmozok szétválogatását, rendezését egy, illetve több tulajdonság alapján;
- a soralkotást.

Ujjfesték, gyurma

Használatával az alkotás élménye során erősödik a kéz izomzata, fejlődik a motoros koordináció, finomodnak a célirányos mozgások, pontosabbá válik a mozdulat kivitelezése.

3.5.6 Hangszerek, hangkazetták, CD-k

A ritmika, a lüktetés rendszeres élményét kezdetben zörejkeltő tárgyakkal, majd hangszerek ütemes megszólaltatásával, versek és dalok kíséretével biztosítsuk, változatos formában, a következő fokozatokban:

- Együttmozgás zenére
- Ritmikus mozgássorok
- Ütemezés zenére
- Utána tapsolás
- Ritmikus versek
- Ritmikus beszéd
- Szinkron együttmondás

Az értékes és színvonalas zenei élmény művészi erején keresztül segíti a ritmus, szöveg és dallam egységének megélését. Mutizmus főnnállása esetén szöveges hangzóanyag alkalmas közvetítő felnőtt és gyermek között, a kapcsolatfelvétel és kommunikáció sajátos eszköze lehet.

Halász Judit: Helikoffer

Regélő (dalok, versek, mesék)

Meseforrás (Gazdag Erzszi megzenésített versei gyerekeknek)

Kaláka: A pelikán

(Hungaroton – Classic)

Mistral és Ghymes együttesek zenéje (nagyobbaknak)

3.5.7 Bábok

Ujjbábok

A manipuláció és a finommotorika fejlesztésének játékos eszköze, a kognitív és szociális funkciók indirekt gyakoroltatása is történik használata közben. Sikerélmény és örömforrás egy-egy „mini” jelenet előadása a tanulási nehézséggel küszködő gyermek számára is.

Kesztyűbábok gyerekkézre

A szerepjáték szerinti hangos olvasás, a gyermek eltakarása a bábparavánnal, elbújtatása a szerep mögé elősegíti a szereplésből vagy a direkt tanulási helyzetből adódó frusztráció csökkenését. Képes lesz jobban elvonatkoztatni, kilépni az olvasás közben fellépő gátoltságból. Fokozottan biztosítja a játékosság jelenlétét a tanulásban.

Kesztyűbábok felnőtt kézre és szerepjátszó fejmaszkok

A HOR Rt. forgalmazásában

A felnőtt a kezére húzott bábon keresztül kommunikál a gyerekkel, elősegítve ezzel a direkt kapcsolat kiküszöbölését, illetve oldását. A kapcsolat a szerep mögé bújva közeledik a személyes interakció, közvetlen kommunikáció felé.

Babaház

A gyermek legtermészetesebb megnyilvánulásán – a játékon keresztül – ad lehetőséget az érzelmek és indulatok, akár szavak nélküli megjelenítésére, ezzel is lehetőséget teremtve az esetleg nem beszélő gyermek belső feszültségeinek, szorongásainak oldására. Terápiás használata szakember kompetenciáját igényli, de spontán, szabad játék során is nagyon hasznos eszköz.

3.6 Elektronikus eszközök

Diafilmvetítő és diafilmek – mesék és oktatófilmek

Diafilmgyártó Kft. Budapest, Eötvös J. u. 1–3.

Írásvetítő

Neuland System Kft. Gyöngyös, Gyalogi u. 2.

A vetítőgép segítségével a képek rövid ideig tartó felvillantása és a vizuális információk (előbb meseképek, képek, majd elvont jelek, betűk, szótagok, szavak, jelsorok) bevétele elősegíti a koncentrációképesség mozgósítását és a szem tudatos rögzítését.

3.7 Terápiák eszközei

Az alábbiakban röviden ismertetésre kerülő eljárások és eszközrendszerek speciális kompetenciát igényelnek, az egyes terápiákat csak az arra kiképzett szakemberek végezhetik. Az eszközök megismerése

mégis hasznos, hiszen egyrészt ezek az akkreditált tanfolyamok a többségi iskola pedagógusai számára is elérhetőek, másrészt bizonyos eszközök (pl. hinta, trambulin, alagút) önmagában is használható fejlesztő játékok.

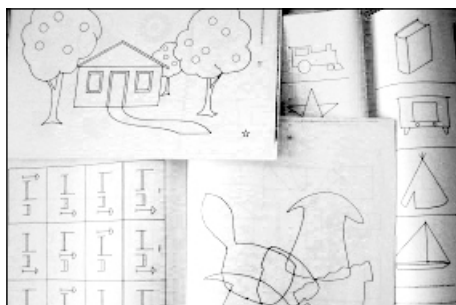
Téri tájékozódást fejlesztő program

Nagyné dr. Réz Ilona 1996. Készült a FEFA II. 263. sz. projekt támogatásával. A BGGYTK Főiskola és a Nyomdaipari és Kiadói Szolgáltató Bt. kiadványa

A program enyhe mozgáskorlátozott és/vagy tanulási zavarban szenvedő gyermekek komplex fejlesztését foglalja magában, 60 foglalkozásnyi terjedelemben, tematikus tervezettel, speciális eszköztárjával és munkalapokkal kiegészítve. 5–8 éves kor között ajánlott. Szűkebb értelemben a program célja a gyermekek számára egyfajta téri tájékozódási támpontrendszer kiépítése, amelynek középpontjában a koordináta-rendszert segítségül hívó téri elemzési technika áll, amely átfogja az egész fejlesztési eljárást. A tér dimenziói és az egyén hozzájuk kapcsolódó viszonya alapján a foglalkozások három szintje különíthető el a programban.

Az első – egyúttal induló szint – a testséma és a személyi tér elemzése tükörkép segítségével. A második a fekvő sík téri viszonyainak elemzése. A harmadik a sík viszonyainak átfordítása a háromdimenziós térbe. A fejlesztő foglalkozások a kognitív fejlődés lépcsőfokai, illetve a fejlődés folyamán egymásra épülő reprezentációs szinteknek megfelelően is tagolódnak: a feladatok a tárgyi-gyakorlati cselekvés, a képi és a szimbolikus szinteken is feldolgozásra kerülnek. Egyéni és kiscsoportos formában használható, de egy-egy feladatcsoport jól felhasználható osztálytermi órák esetén is.

Frostig-program

A Marianne Frostig nevéhez fűződő percepció vizsgáló és fejlesztési eljárás a tanulási zavarok esetében az észlelésben mutatkozó deficittel foglalkozik. Hazai adaptációját Gereben Ferencné dr. végezte. A perceptuális diszfunkció korrigálására dolgozott ki eljárásokat, fejlesztő programot. Eszközrendszere a vizuomotoros koordinációt fejleszti.

Sindelar–Zsoldos program

Brigitte Sindelar komplex fejlesztő programja az idegi eredetű tanulási és magatartási zavarok befolyásolásának egyik lehetséges eszköze, amellyel hatékonyan segíthető a sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja. Olyan kognitív terápia, amelynek egyik módszertani elve, hogy az eredményesség kulcsa az egyénre szabott funkcionális gyakorlati helyzetek sorozatának megtervezése. A fejlesztés az ismeretszerzés legfontosabb területeire terjed ki: figyelem, észlelés, intermodális kódolás, emlékezet, szerialitás, téri orientáció. A Sindelar-program óvodás és általános iskolás korosztály számára alkalmas módszer. A fejlesztési periódusnak átfogó vázat adó óvodáskori Gyakorlóprogramban és a feladatokat részletesen is bemutató iskoláskori Tréningprogramban az egyes részképességek terápiáját szolgáló gyakorlatsorok elkülöníthető, önálló egységet alkotnak, de szervesen egymásra épülnek a tanulást megalapozó kognitív képességprofil fejlesztésének elemeiként. Hazai adaptálója Dr. Zsoldos Márta.

Ayres-féle szenzoros integrációs terápia

A Jean Ayres által kifejlesztett szenzoros integrációs terápia az egyik legfontosabb módszer a mozgáskoordinációs problémákkal, figyelemzavarral, hiperaktivitással, illetve tanulási zavarral küzdő gyermekek kezelésében, a tartós és súlyos nehézségek kialakulásának megelőzésére. Ayres feltételezte, hogy a sajátos magatartási és tanulási zavarok háttérében idegrendszeri organizációs zavarok állnak, amelyeket egy speciális, aktív és passzív mozgásokat átélő terápiával lehet kezelni. A terápia során a gyermek újraintegrálja a világból sokféle csatornán érkező tapasztalatait, és ezáltal képessé válik önmaga jobb megismerésére és így a környezethez való hatékonyabb alkalmazkodásra is. A terápia eszközei pl. a mennyezetről lelógó háló, hinták, rugalmas asztal, hatalmas labdák, alagutak.

Alapozó terápia

Az Alapozó terápia olyan komplex, mozgásfejlesztésen alapuló idegrendszer-fejlesztő terápia, amelynek célja a gyermekeknél újraindítani az emberi fejlődéstani mozgássorozatot. Az agy fejlődésbeli lehetősé-

gét kihasználva módszereivel serkenti az idegrendszert a mozgásfejlődés „ismétlésére”, így a gyermekek a terápia során igen magas fokú mozgásügyességig juthatnak el. Ez a módszer számos gyógypedagógiai probléma hatásos terápiája, többek között alkalmas a tanulási zavar és a figyelemzavar, hiperaktivitás kezelésére is.

Autogén tréning (relaxáció)

A gyermekrelaxáció a relaxáción belül is egy speciális terület, gyermekrelaxációs terapeuta kompetenciáját igényli. A gyermekek életkori sajátosságaiknál fogva igen mozgékonyak, kevésbé képesek saját magukban elmélyülni (nincs introspekciós képességük), élményeiket elemezni, és egy-egy szakszerűtlen – bár segítő szándékú – beavatkozással komoly károkat is okozhatunk. További szaktudást igényel a hiperaktív, illetve magatartás-zavaros gyerekek relaxációs kezelése, hisz nekik többek között az a problémájuk, hogy képtelenek az ellazult állapotra, a belső harmónia megtalálására, hiába kapnak ilyen instrukciót.

Eszköze lehet: 7 cm vastag szőnyeg (matrac)

(200×120 cm, ref.: 762, forgalmazó: WESCO Képviselő QUATRO-SPORT KFT. Kecskemét, Csongrádi u. 3.) Bizonyos típusú relaxációknál fontos a passzív testhelyzet és a szem behunyása. Ezáltal csökken az izomtónus és a szimpatikus idegrendszer aktivitása, amely jótékony hatással van a gyermekekre. Javasolt zenei eszközökkel együtt alkalmazni.

Relaxációs zenei anyagok

Az ellazulást célzó, matracon végzett gyakorlatokhoz ajánlott zenék az erdő hangjait, madárhangokat tartalmazó anyagok vagy ezen motívumokat feldolgozó alkotások, illetve megnevezés nélkül számos együttes kifejezetten ellazulást segítő, relaxációs célú számai.

Ajánlott zenei anyagok:

- *Simply relax* (2 CD)
Relax with: Vangelis és Philip Glass Original artist
BMG Emodisc Limited, 1988
(Líra és Lant Könyvesbolt, Pécs, Rákóczi út)
- *Relaxing*
Paradise of Wellness
Wellness Music and Nature Sounds
(EUROTREND, 2002. Alexandra Könyvesboltok)
- *50 Bird Songs From Around The World* – 50 madárdal a világ minden tájáról (Selected Sound Carrier Kiadó, könyv- és hanganyagboltok)

4. Kulcsszavak

Dyslexia, diszlexia

Dysgraphia, diszgráfia

Dyscalculia, diszkalkulia

Mutizmus

Kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar

Magatartászavar

Taneszközök

Fejlesztő játékok

Fejlesztő szoftverek